

František Běhounek – Tajemství polárního moře

Inženýr Sýkora vynalezl nový kov (slitinu) s výtečnými vlastnostmi – pevný a zároveň lehký a dobře kujný. Ze strachu z průmyslové špionáže, která by hrozila při zdoluhavých testech, po dohodě se šéfem strojírenského podniku, kde pracuje, sestrojí z nového materiálu vzducholod' a naplánují přelet přes Severní pól, kdy v extrémní zátěži kov prověří.

Šestnáctiletý Jirka, sirotek, o kterého inženýr pečuje, se nechce smířit s rozhodnutím, že musí zůstat doma, a tajně do vzducholodi proklouzne. Když na něj přijdou, už ho nemohou vysadit, protože letí tajně – nikdo je nesmí spatřit, takže žije s posádkou na palubě a seznamuje se s funkcí přístrojů, vlivy počasí, výpočty...

Jenže členem dobrovolné posádky na této nebezpečné expedici je i člověk, který se kvůli dluhům z hazardu zaplete do špionáže. Zatím o něm nikdo neví...

Letěli jen tisíc metrů nad mořem, neboť v této výšce byl příznivý vítr od jihovýchodu, který hnal vzducholod' na sever.

„Tady se to lítá dobře, že ano, pane Sládku?“ poznamenal Jirka zdvořile.

„Proč myslíš?“ ptal se mechanik podezřívavě.

„No, moře je rovné, a nemůžeme na nic narazit,“ řekl Jirka nevinně. Sládek se rozduřil.

„Jako bych už byl na něco narazil, ty rozumíš! Kdyby sis raději všiml řízení, abys mohl také někdy pomoci!“

Jirka neodpovídal. Zahlédl v dálce před nimi temný bod na moři, který se rychle zvětšoval.

„Vida, loď,“ řekl překvapeně. „A má směrová světla, třebaže je den. Vidím zelenou a červenou barvu.“

„Pěkný den,“ bručel Sládek, „pod těmi mraky je tma, jako by se měl sypat sníh.“

Jirka chtěl něco říci, ale pojednou se zarazil. Ohlédl se náhodou v okně zpět, podle vzducholodi, a zdálo se mu, že zahlédl v zadním okně světlo. Záblesk hned zmizel, ale právě v okamžiku, kdy si říkal, že se asi mýlil, vzplanul znovu, svítil o něco déle, zhasl, zase se objevil a tak se to opakovalo.

Jirka byl vzrušen na nejvyšší míru, Někdo byl v zadní kabině na samém konci vzducholodi a dával světelné signály! Ale komu? Ještě ani nedomyslel tuto otázku, když z lodi, která byla nyní přímo pod nimi, takže ji kormidelník nemohl vidět, vyletěla zelená raketa a hned za ní rudá. Světlo v zadní kabině znovu zamžikalo a Jirka se uhodil pěstí do čela. „Bože!“ řekl polohlasně, „vždyť to je morseovka, někdo signalizuje té lodi pod námi!“

Ohlédl se na kormidelníka a už měl na jazyku výzvu, aby se šel podívat, ale pak si věc rozmyslil. Loď začala zůstat za nimi a Jirka nemařil čas.

Vyrazil z kabiny a přímo sjel po žebříku dolů, ze vchodu do spojovací chodby. První věcí, která jej zarazila, bylo to, že zde nesvítily lampy. Celá chodba ležela ve tmě, ale Jirka se tím nedal odradit. Rozpřáhl obě ruce, až ucítil z každé strany stěnu chodby, a běžel tak rychle, jak jen mohl, do zadní kabiny. Klopýtl na stupni, jímž se scházelo k žebříku, a tápal rukama, aby jej nahmatal. Dotkl se něčeho a neubráníl se výkřiku. Ucítil mezi prsty látku a pod ní tělo! Někdo slézal po žebříku a Jirkův dotek jej patrně neobyčejně překvapil, poněvadž se na okamžik zarazil. Překvapení však netrvalo dlouho.

Prudká rána odrazila Jirku, až se zapotácel. Ještě než nabyl rovnováhy, sevřela jeho rameno tvrdá pěst a do obličeje mu zavanul dech neviditelného nepřítele. Vzepřel se tělu, které na něj doléhalo, ale nemohl se uvolnit z ocelového stisku.

V temném prostoru pod zadní kabinou se rozpoutal urputný zápas. Jirka cítil, že mu jde o život, a napjal všechny síly. O pomoc nevolal, poněvadž věděl, že by to bylo marné. Posádka vzducholodi byla na opačném konci letadla, nikdo jej nemohl zaslechnout. Také jeho protivník se střežil promluvit a hoch pochopil proč. Muž se bál, že bude poznán po hlase. Bylo slyšet jen těžký dech zápasící dvojice a její kroky, temně dunící na podlaze. Jirka pocítil, jak se mu druhá ruka protivníkovy klade kolem krku, a přitiskl bradu k tělu, aby mu nepřítel nemohl sevřít hrdlo.

Vyrazil kolenem proti tělu, které na něj doléhalo, a na okamžik měl úspěch. Muž bolestně vzdychl, zasažen pod žaludek, a uvolnil svírající ruce, ale než mohl Jirka uniknout z jeho

dosahu, vyrazil proti němu znovu. Tentokrát byl jeho nápor tak prudký, že zatlačil hoča až ke stěně vzducholodi. Jirka byl sice na svůj věk hodně silný a jeho tělo bylo otuženo sportem i prací, ale dospělému muži nemohl dlouho čelit. Uvědomil si to a zoufale přemýšlel, jak uniknout.

Napřáhl obě ruce proti hrudi, která jej tísnila, a snažil se ji od sebe vzdálit. Byl překvapen, že muž neklade odpor, a že dokonce uvolnil ruku, kterou mu svíral rameno. Potom ucítil, jak se stěna za ním pohybuje! Neměl se o co opřít a prostor kolem něj náhle zaplavilo podivné šero. Současně se kolem ochladilo a Jirka pochopil, že se otevřela dvířka vzducholodi, o která se předtím opíral!

Na okamžik se mu zatajil dech hrůzou. Poznal úmysl svého nepřítele, jehož tvář stále ještě nemohl rozeznat v matném přísvisu kalného dne. Bránil se ze všech sil a objal mužovo rámě oběma rukama. Nebylo mu to nic platné, protivník jej jediným prudkým pohybem se sebe setřásl. Ještě okamžik se mu podařilo udržet rovnováhu, a potom ho tvrdá rána do prsou srazila otevřenými dvířky do prázdna. Padal a padal...

Hrozný výkřik, který Jirka vyrazil, když ucítil, že padá do propasti tisíce metrů, zanikl v hluku větru a rachotu motoru. V posledním okamžiku rozpřáhl ruce a prsty pravé ruky zachytil jakési lano. Sevřel je křečovitě jako člověk, který tone, a váha těla mu málem vykloubila ruku v rameni. Pospíšil si zachytit lano i levou rukou a podařilo se mu to. Bolest v rameni polevila. Držel se spásného provazu všemi silami, až si rval kůži z dlaní, a podařilo se mu sevřít jej i nohama.

Svaly mu tuhly křečí a pot úzkosti mu stékal s čela. Báł se zdvihnout hlavu, očekával, že spatří ruku s nožem, odřezávající lano, na němž visel! Na okamžik se zadíval pod sebe a zděšeně přivřel oči. V nedozírné hloubce pod sebou spatřil černošedou hladinu moře, rozrytou dlouhými vlnami! Kolem něho svištěl vzduch ohromnou rychlostí a mrazil mu pot na čele.

Teprve za chvíli pozvedl hlavu a pátral po svém nepříteli. Poznal, že visí na jednom z lan zavěšených na zádi vzducholodi, aby ji pomocné družstvo mohlo držet při startu nebo při přistání. Visel přímo pod trupem letounu a velmi se mu ulevilo, když zjistil, že nemůže být viděn ze vzducholodi. Vpravo nad ním se kývala ve větru otevřená dvířka, ale i kdyby byl někdo vyhlédl ze vchodu, nemohl jej spatřit, ani kdyby se vyklonil hodně daleko.

Jirka cítil, že jej síly, částečně již vyčerpané předchozím zápasem, začínají opouštět. Musil se dostat nahoru za každou cenu, ale dvířka vzducholodi byla pro něj nedosažitelná, i kdyby povylezl na laně co nejvýše. Viselo na kruhu, který byl od vchodu nejméně metr daleko, a mimo to se dvířka otvírala směrem k němu. Jirka pátral na druhé straně lana a objevil něco, co se zdálo slibovat vyhlídku na záchranu. Na opačné straně od dvířek byl ke stěně vzducholodi připevněn úzký žebřík, který šel až nahoru na hřbet ohromného letadla. Jirka si vzpomněl, že v komoře s vývěvami bývá pootevřený větrací příklop. Kdyby se dostal nahoru na vzducholod', mohl by snad po ní přejít až k přídi a komorou se dostat do kabiny.

Přidržel se pevně koleny a natáhl pravou ruku. Byl velmi zklamán; na žebřík nedosáhl. Co teď? Odřené ruce ho nesnesitelně pálıly a v ramenou cítil krutou bolest. Kývání lana, na němž visel, mu dalo nápad. Rozkýval se, až se při největší výchylce dostal těsně k žebříku. Vzducholod' letěla naštěstí klidně a zakřivení jejího trupu mu tvořilo jakousi ochranu proti větru.

Nyní musil napnout pozornost na nejvyšší míru. Šlo o to, pustit se rukama v pravý čas lana, držet se jej jen nohama, a zachytit se žebříku. Rozkýval lano a pak bleskurychle natáhl ruku po žebříku. Ostrá hrana příčky se mu zařízla do prstů, ale v tom okamžiku necítil bolest a radostně vykřikl. Vzápětí se opřel o žebřík i nohama a lezl vzhůru.

Pokusil postavit se na vzducholodi, byl by to však málem zaplatil životem. Prudký náraz větru jej srazil dolů a v poslední chvíli se zachytil okraje žebříku.

„Takhle to nepůjde!“ řekl si a začal lézt po břiše. Šlo to dost dobře, jeho tělo nyní poskytovalo větru jen malou oporu. V pološeru rozeznal své okolí jen na malou vzdálenost. Mírně zakřivený obal vzducholodi připomínal hřbet ohromné velryby. Byl zcela hladký a jen místy z něj čněly kulaté hlavy ohromných nýtů, spojujících vnitřní vzpěry s obalem. Mohl se jich držet, ale prostor mezi nimi musel přelézt bez jakékoli opory.

Zdalo se mu, že to trvá velmi dlouho, a přece byl teprve v třetině vzdálenosti. Poznal to podle vzdušného ventilu, vyčnívajícího o něco výše než nýty. Měl čas přemýšlet o svém zážitku. Nebylo pochyby, že neznámý útočník byl jedním z mužů posádky. Ale kterým?

Jirka je probíral jednoho po druhém. Sládek to nemohl být, ten stál u kormidla, když on zahlédl signály. Samozřejmě to nebyl ani Sýkora. Havlík si šel chvíli předtím lehnout. Ale byla to pravda, že si šel lehnout? Náhle měl Jirka nápad a byl jím tak překvapen, že by byl málem ztratil rovnováhu a skulil se po oblých zádech vzducholodi do moře.

„Jsi to ale hlupák, Jirko!“ řekl si upřímně. „Potřeboval jsi lézt do zadní kabiny tomu lotrovi do rány, když stačilo nahlédnout do kabiny mužstva? Kdo by chyběl na posteli, byl vzadu a dával signály, to je jasné jako den!“

Plazil se pomalu dopředu a pokračoval ve své samomluvě. (...) Potom pojal nezvratné rozhodnutí. Neřekne nikomu nic, ani Sýkorovi, a bude ty tři hlídat. Havlíka, Bureše a Zemana. Možná že se viník prozradí tím, jak bude překvapen, když jej spatří naživu. A potom on, Jiří Dostál, nejmladší člen posádky, odhalí spiknutí a zachrání výpravu!

Při téhle myšlence, která mu rozšiřovala pohmožděnou hrud' blahem, pocítil takové uspokojení sám nad sebou, že urazil bez obtíží poslední kus cesty, dělicí jej od příklopu komory. Na okamžik se zarazil při vzpomínce, že příklop byl za bouře uzavřen, ale v příští chvíli už radostně vykřikl, když ucítil pod prsty pozdvižený okraj padacích dvířek. Dostat se do komory byla práce na několik vteřin. Zdržel se v ní jen na chvíli, aby se dal trochu do pořádku. Kapesníkem si otřel krev z rukou, potom si pročísl třemi prsty vlasy a začal tiše slézat po žebříku do předsíně mezi kabinami.

Právě vstupoval do předsíně, když začaly řinčet zvonky v kabině inženýrově a v kabině mužstva. Vzápětí vyrazila posádka z obou stran a Jirka pocítil velké zklamání. Na všech tvářích bylo vidět údiv, ale nikoliv nad jeho vzácnou osobou, pouze nad tím, že zvoní poplašný signál.

A loď musí nouzově přistát na ledovci...

BĚHOUNEK, František. *Tajemství polárního moře*. 4. vyd. Praha: Albatros, 1973.

- 1) Jak se nedospělý Jirka dostal na nebezpečnou expedici?
- 2) Co bylo cílem expedice?
- 3) Co uviděl Jirka z řídicí kabiny?
- 4) Jak zareagoval? Bylo to rozumné?
- 5) Co se mu stalo? Měl šanci na záchranu?
- 6) Jak se z nebezpečné situace dostal?
- 7) Měl šanci po návratu upozornit na nebezpečného společníka? Proč?
- 8) Pro koho jsou Běhounkovy příběhy psané? Očima koho?
- 9) Jaký smysl mají v příběhu popisy strojů, jejich funkce a výpočty, určené Jirkovi?
- 10) Působí příběhy reálně? (Dokáže si čtenář představit, že podobné dobrodružství prožije?) Jsou skutečně reálné?
- 11) Jaký jazykem je příběh psaný?
- 12) Jakou úlohu mají dobrodružné příběhy v životě chlapců a mladých mužů?

Řešení:

- 1) Tajně, vklouzl do lodi a objevili ho až po odletu.
- 2) Prověřit vlastnosti nově objevené slitiny.
- 3) Světelné signály vysílané morseovkou ze vzducholodi lodi na moři plující pod ní.
- 4) Běžel zjistit, kdo je vysílá. Ne, bylo to (životu) nebezpečné.
- 5) Zrádce ho chtěl zabít. Vyhodil ho z lodi ven. Neměl.
- 6) Zachytil se za záchytné lano a vyšplhal zpět.
- 7) Ne, protože na lodi se rozezněl poplach a posádka neměla čas na řeči.
- 8) Pro mladé očima mladého.
- 9) Pro poučení, pro zájemce o techniku.
- 10) Ano.
- 11) Spisovným, ale proloženým expresivními slovy (lotr...), čtivým.
- 12) Umožňují prožitek dobrodružství, seznamují s technikou, přitáhnou k četbě.